

Indhold

Indledning.....	2
Dokumenterede forløb for Heksejagten i Europa og Danmark.....	3
Norman Cohns forskning skiller fiktion fra virkelighed	3
Hekseprocessernes start og afgørende start faktorer for dens senere udvikling i Europa.....	3
Hekseafbrændinger kommer til Danmark.....	4
Danmarks heksejagt går i gang.....	5
Heksejagten slutter i Danmark	6
Forløbet for Europas heksejagt	6
Hekseprocesser	6
Samfundet i Danmark, under Christian 4	6
Almene årsager til hekseprocesser	7
Magi og Heksetro	7
Karen Roed 1620	8
Det typiske eksempel	8
Anklagerne og dommen	9
Efterspillet	12
Maren Spliid.....	12
Det atypiske eksempel.....	12
Sagen i 1637.....	12
Efterspillet	13
Fra Riberret til Rådstueretten til Herredagen	13
Efterspillet	14
Årsager til hekseprocessernes ophør	14
Den videnskabelige revolution, religionskrigene, reformationen, og oplysningstiden.....	14
Bog trykken.....	15
Verden bliver mindre.....	15
Velstand.....	16
Heksetroen	16
Kong Christian 4 dør	16
Opsamling.....	16
Konklusion	18
Litteraturliste.....	19

Indledning

Jeg vil gerne i denne opgave undersøge hekseforfølgelserne i slutningen af middelalderen og i renæssancen. Det er et interessant emne, da det er et studie med stadig meget mystik over sig og mange manglende konklusioner.

Det er også interessant, fordi det i nutiden virker direkte absurd, at brænde folk på et bål, som straf for at de f.eks. har forårsaget stormfloder og pest med sort magi og fordi de har haft omgang med djævelen. Det ligger så langt fra normerne i dag, at det vil være spændende at dykke ned i nogle kilder fra renæssancen og høre vidne beretninger fra samtiden. For dengang var det jo virkeligheden og ikke et eventyrs kontra mareridts fortælling.

Opgavens struktur:

Jeg vil starte med at redegøre for Europas heksejagtbegyndelse, indtil den når Danmark i midt/slutningen af 1500-tallet. Så vil jeg redegøre for Danmarks heksejagt og slutte af med at redegøre for slutfasen i både Europas og Danmarks heksejagt.

Derefter vil jeg analysere lidt på forståelsen af samfundet, og troen på magi i tiden under heksejagten, før jeg fordyber mig i to konkrete sager fra Ribe. I dem vil jeg analysere, på hvor vidne forklaringer og dommenes årsager kommer fra.

Til sidst vil jeg tage den uløste problemstilling op med årsagerne til, hvorfor hekseforfølgelserne stopper i Europa og Danmark.

Dokumenterede forløb for Heksejagten i Europa og Danmark

Norman Cohns forskning skiller fiktion fra virkelighed¹

En almindelig misforståelse for hekseforfølgelsernes periode er, at det er et middelalder fænomen. Forvirringen om denne periode skyldes især, romanforfatteren baron de Lamothe-Lagon, og hans historiske arbejde om den franske inkquisition. Han havde blandt andet, en beretning om heksen Angelé de la Barthe, som skulle være dømt af inkquisitionen, for at spise børn og have omgang med djævelen. Ifølge hans beretninger skulle hun være blevet brændt i år 1275, i den franske by Toulouse. Derudover havde han mange eksempler på hekseafbrændinger op i 1300-tallet. Det er først i år 1975, at en engelsk historiker ved navn Norman Cohn ændrer denne opfattelse og daterer de første hekseprocesser til at starte i 1400-tallet. Baron de Lamorthe-Lagons værk bliver klassificeret som usandt. Kort efter hans opdagelser bliver de bakket op af en amerikansk historiker ved navn Richard Kieckhefer, som laver en systematisk gennemgang af daterede materialer, vedrørende trolddoms- og hekseprocesser fra perioden op til 1500-tallet.

Hekseprocessernes start og afgørende start faktorer for dens senere udvikling i Europa

Middelalderen sætter rammen for begyndelsen af heksejagten og de første hekseprocesser, selvom om hele den Europæiske heksejagt først eskaleres under renæssancen. Indtil renæssancen foregik hekseprocesserne i overvejende grad i de traditionelle kætterområder^{2,3}.

Hekseflyvning til sabbatten er første gang dokumenteret i egentlige processer, i år 1428. Både i en enkelt sag i Norditalien, som også er første dokumenterede heksetilståelse, og samme år i en større heksejagt i Schweiz⁴. Sabbatten ville senere danne ramme, for hekseforfølgelser og hekseovertro gennem Europa. Første gang man nævner sabbatten inden for dæmonologien⁵ og den litterære verden, er i værket Myretuen⁶ fra 1435-37⁷. Dette værk omhandler også kvindens rolle i forhold til hekseri, et tema der skulle komme igen i et af de mest kendte værker inden for hekseri og som udkom første gang 50 år senere, som hedder Heksehammeren⁸.

Endnu et litterært værk inspirerer til den senere opfattelse af heksene. Værket er fra næsten samme tid som Myretuen, det er fra 1436-37 og hedder *Ut magorum et maleficiorum errores*, det er skrevet af Claude Tholosan, som var licentiant i jura og verdslig embedsmand med en erfaring på over 100 hekseprocesser. Også han skriver om sabbatten, han skriver om heksene, som en kult der tilbeder djævelen. Han forbinder sabbatten med sexorgier og kannibalisme⁹. Især kannibalisme bliver flere hekse tiltalt for, under den senere heksejagt i Europa.

Heksehammeren udkom for første gang i Køln i 1486, den var skrevet af Jacob Sprenger og Heinrich Institoris, som var to tyske inkvisitorer. Det specielle ved dette værk var, at det ved anden udgivelse i 1487, forekom som et paveligt autoriseret værk. Pave Innocens 8 berømte heksebulle, *Summis desiderantes* fra

¹ Fra heksejagt til heksekult, side 24-25

² Området: Sydtykland med Alperne og Norditalien og Frankrig og Pyrenæerne

³ Fra heksejagt til hekse kult, side 27

⁴ Fra heksejagt til heksekult, side 25

⁵ En gren inden for teologi -djævel læren

⁶ Oprindelig titel: *Formicarius*

⁷ Fra heksejagt til heksekult, side 26

⁸ Oprindelig titel: *Malleus maleficarum*

⁹ Magi og hekseri, side 149

1484, nævnte de to inkvisitorer¹⁰, og autoriserede deres heksejagt forskellige steder i Tyskland. De to inkvisitorer inddragede det i Heksehammeren, så det fik hele værket til at virke paveligt autoriseret. Bogen var en håndbog i hekseforfølgelse. Den spredte sig over de næste 200 år gennem Europa, både til katolske og protestantiske lande og fik afgørende betydning, for måden man forfulgte hekserne på igennem perioden¹¹. Bogtrykkerkunds-kaben som blev opfundet omkring år 1450, var en vigtig faktor for, at Heksehammeren blev så populær, som den gjorde. Og hjalp den med at sprede sin viden i Europa.

Bogtrykkerkunsten påvirkede også en anden faktor for udviklingen -nemlig reformationen¹². Reformationen var Martin Luthers oprør mod katolikernes normer inden for religionen. Med hans oprør kom også hans tro på hekse og hans opfordringer til, at opspore og brænde dem¹³. Reformationen gjorde også, at der kom konkurrence i renlighed af troen mellem protestanter og katolikker. Det optrappede intolerancen over for afvigere¹⁴. Der var lærde som prædikede mod heksejagt og kaldte sabbatten for ren overtro. Mod slutningen af 1500-tallet begyndte inkquisitionen, at føre proces mod disse mennesker. Et fortilfælde var sket helt tilbage i 1453, hvor en teologisk professor ved navn Guillaume Adeline prædikede mod hekseprocesserne og kaldte sabbatterne for overtro. Han kom selv under proces for, at være i ledtog med hekserne. Han indrømmede, at have deltaget i sabbat og indrømmede, at han havde en pagt med djævelen, om at prædike om, at sabbatten var en overtro. Han blev dømt til livsvarig fængsel, havde han ikke indrømmet, så havde straffen været en dødsdom på bål¹⁵. Denne udvikling gjorde, at det ikke var særligt attraktivt, at være offentlig modstander af hekseprocesserne. Uden modspil kunne de nu hurtigere udvikle sig til normen i samfundet.

Hekseafbrændinger kommer til Danmark

Hekseprocesser i Danmark, kommer i løbet af 1500-tallet sammen med reformationen og det første dokumenterede tilfælde af en dansk hekseafbrænding sker i Stege i år 1540¹⁶. De historiske kilder er dog uenige, om det allerede der er direkte heksejagt i Danmark, eller om der mere er tale om forfølgelse af kloge mænd og koner. Hvis man citerer en Sjællandsk biskop ved navn Peder Palladius, fra en visitations bog fra 1544, er man dog ikke i tvivl om, at det er en hårfin grænse, imellem om det er heksejagt eller jagten på kloge mænd og koner. Citatet er fra kun 8 år efter, at reformationen er kommet til Danmark.

Citat: Peder Palladius, sjællandsk biskop i 1544.¹⁷

>>Du må ikke tie med nogen troldkvinde(...)De får nu deres fortjeneste løn,(...)De brændte jo tilforn en hob af udi Malmø, udi Køge og andetsteds, og vi hører, at der sidder atter en hob grebet i Malmø og skulle brændes. Udi Jylland og smålandene¹⁸ er de på jagt efter dem som ulve, så der blev nydeligt grebet og brændt på Als og på de andre små omliggende lande 52 troldkvinde. Den ene røber den anden, så de flokkes om at komme over i den hensidige verden(...)Der sker ikkun ofte, at der er gudsfrygtige folk, som

¹⁰http://www.denstoredanske.dk/Livsstil%2c_sport_og_fritid/Folketro_og_folkemindevidenskab/Malleus_maleficarum

¹¹ Fra heksejagt til heksekult, side 26-27

¹²

http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/Reformationen_og_lutherske_kirke/Reformationen

¹³ Heksenes by, side 19

¹⁴ Fra heksejagt til heksekult, side 27

¹⁵ Fra heksejagt til heksekult, side 25

¹⁶ Heksenes by, side 7

¹⁷ Citat: heksejagt til heksekult, side 30-31

¹⁸ Betyder: småøerne

sætter troen til sådanne troldkvinder, ja tør end vel også anvende dem og lader dem hente til deres heste, til deres køer, til dem selv, når de bliver syge, at hun skal komme at signe dem<<

Det som de historiske kilder er enige om er, at i denne periode med jagt på kloge mænd og koner, begynder hekseprocesserne også i Danmark¹⁹. Og forskellige kilder er også enige om datoen for den første dokumenterede hekseafbrænding i 1540²⁰.

Danmarks forløb er dog atypisk for nord, vest og mellem Europa i 1500-tallet. Det er grundet to bestemmelser fra 1547.

Udrag fra bogen: Heksejagt til hekse kult²¹

>>Den ene fastsatte at "udædiske mennesker", dvs. personer der var fundet skyldig i vanærende forbrydelser som tyveri, forræderi og trolddom, ikke skulle stå til toende, når de vidnede mod andre; den anden bestemte, at "ingen skal pinligen forhøres, førend har er døm"<<

Dette gjorde at 1500-tallet ikke var præget af masseprocesser i Danmark, der var et begrænset antal i hele århundredet.

Efter 1576 skulle alle dødsdømte trolddomssager appelleres til landstinget, hvilket var en dyr affære for den almene borger. Tabte man sagen, risikerede man selv, at blive sagsøgt for injurier²².

Danmarks heksejagt går i gang

I år 1596 sker der en begivenhed, som vil ændre heksejagten i fremtiden i Danmark. Kronprins Christian bliver kronet og bliver til Kong Christian 4²³. Han skulle blive en af de mest kendte konger, som Danmark har haft. Han skulle blandt mange andre ting også blive kendt, som en aktiv heksejæger²⁴.

Under Kong Christian 4 sker der en udvikling i hekseprocesser i Danmark. I år 1617 laver han en lov, der gør det nemmere at forfølge heksene²⁵. Statistisk materiale viser, hvordan antallet af hekseprocesser eskalere efter denne lov og forsætter ind til årene efter Kong Christian 4's død i 1648²⁶.

Under hans regime ser man flere gange, at han blander sig direkte i hekseprocesser og får hekse på bålet. Endda også enkelte af dem som havde klaret frisag. Den kendte sag med Maren Splid, er et eksempel der på. Hun klarede frisag i 1637, men endte på bålet i 1641 efter kongens indblanding. Et andet eksempel på direkte indblanding er, da kongen i 1626 skrev til sin kansler og beordrede, at han skulle gennemføre processer mod "troldkvinder", selvom deres familier gav dem alibi²⁷.

Perioden for den nationale heksejagt i Danmark er en kort periode. Der hvor de fleste afbrændinger sker er i perioden fra 1617-1625²⁸.

¹⁹ Heksejagt til heksekult, side 31

²⁰

http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/Reformationen_og_lutherske_kirke/h_ekseprocesser

²¹ Uddrag fra: Heksejagt til heksekult, side 31

²² Fra heksejagt til heksekult, side 32-34

²³ <http://www.danmarkskonger.dk/konge40.htm>

²⁴ Heksenes by, side 19

²⁵ Heksenes by, side 7

²⁶ Fra heksejagt til heksekult, side 32

²⁷ Fra heksejagt til heksekult, side 33

²⁸ Heksenes by, side 7

Heksejagten slutter i Danmark

Efter Christian 4's død ser vi et stort fald i hekseprocesser. Historikere har fundet samtidige kilder fra efter hans død fra landsdommere. De udtrykker stor skepsis over for troen på hekse, man ser eksempler på skepsis, selv når kvinder selv indrømmer, at have haft kontakt med djævelen²⁹. Det tegner til at en mental samfundsændring er under opsejling blandt de lærde. Naturvidenskaben og filosofien fik nogle af sine store gennembrud i Europa omkring midten af det 16 århundrede og er et godt eksempel på denne samfundsændring, kendt som den videnskabelige revolution, som førte til oplysningstiden i Europa³⁰.

Den sidste officielle hekseafbrænding i Danmark finder sted på Falster i år 1693³¹.

At den mentale ændring mest var ved de lærde, kan man blandt andet se, ved at hekse afbrændinger forsætter i bondesamfundene uofficielt. I 1722 er der dokumenteret en uofficiel hekseafbrænding i Grønning på Salling og et heksemord i år 1800 er dokumenteret i Brigsted på Horsensegnen³².

Hekseparagraffen i Danmark stod formelt i kraft helt indtil 1866, hvor Danmark fik en ny straffelov³³.

Forløbet for Europas heksejagt³⁴

Hekseafbrændinger var værst i nord, vest og mellem Europa, især Tyskland, England og Frankrig var store tilhængere af heksejagt. I perioden 1570-1650 var det alment i Europa og her kan man snakke om decideret heksejagt på et stort plan. Gennem hele perioden var Sydeuropa meget tilbageholdende i forhold til nord, vest og mellem Europa. Efter 1650 begyndte hekseprocesser langsomt at forsvinde og i mange af de europæiske lande, kom der love, som forbød det. Polen var et atypisk eksempel i forhold til resten af de hekseafbrændende nationer, deres hekseforfølgelse gik først rigtigt i gang, da resten af Europas var forbi. Deres varede langt ind i oplysningstiden. Det var også i Polen, at den sidste officielle europæiske hekseafbrænding fandt sted, det var i år 1793. I Europa har uofficiel hekseovertro fundet sted helt op i nutiden. Et eksempel er en fransk mordsag fra 1975, der fandt man under retssagen ud af, at motivet til mordet var, at den myrdede skulle have kastet en forbandelse over de anklagede og deres familier.

Hekseprocesser

En hekseproces er en retssag mod et menneske anklaget for forskellige former for hekseri/trolddom, og med en forbindelse til djævelen³⁵. For at få en god for forståelse af de to hekseprocesser længere nede, er det vigtigt at have en forståelse for, hvilket slags samfund Danmark var i slutningen af 1500-tallet og første halvdel af 1600-tallet. Det er også vigtigt, at kende de almene årsager til processerne, så man kan skelne mellem typisk og atypisk. Til sidst er det vigtigt at forstå, hvor dybt hekseovertroen sad i de almene mennesker, for at have en generelt forståelse for de anklagende og de dømmende, og de bagvedliggende årsager og motiver.

Samfundet i Danmark, under Christian 4

Det danske samfund var sammen med resten af Europa et deocentrisk samfund styret af kristendommen. Efter reformationen var Danmark blevet protestantisk. Historiske kilder viser, at alkoholisme var meget

²⁹ Fra heksejagt til heksekult, side 34

³⁰

http://www.denstoredanske.dk/Natur_og_milj%C3%B8/Genetik_og_evolution/Evolutionsl%C3%A6re/naturvidenskab

³¹ Heksenes by, side 7

³² Fra heksejagt til heksekult, side 30

³³ Heksejagt til heksekult, side 29

³⁴ Informationer til hele afsnittet er fundet i bogen: Heksejagt til heksekult, 28-30

³⁵ Heksenes by, side 8

udbredt og det var normalt blandt alle samfundslag³⁶. Der var ingen normer som i dag, eller tabu omkring det at drikke. Det var et alment fænomen at drikke til hverdag. Det gjaldt for vold. Vold var en stor del af dagligdagen i perioden, både generelt i samfundet³⁷, men også i form af krige. I perioden hærgede pesten³⁸, men også sygdomme helt generelt. Det store alkohol forbrug/misbrug, volden, manglende rent drikkevand og den dårlige hygiejne er nok de faktorer, der holdte sygdomsniveauet så højt. Det har alt sammen været vigtige faktorer i, hvorfor man anklagede heksene. Perioden var også kendt for stor fattigdom og meget tiggeri. Velfærd kom ikke fra staten, men i de heldiges tilfælde fra kirken og de rige³⁹. Det gjorde, at hvis man som gammel fattig kone, havde fået den magt, at folk frygtede en for at være heks, kunne man udnytte denne frygt i sit tiggeri, til at få mad og/eller husly⁴⁰. Denne opførsel må have været en farlig kombination, sammen med fuldskab, tendens til vold og heksetro blandt folket, for de individer.

Ribe som de to sager længere nede stammer fra, var også i perioden præget af naturkatastrofer, i form af stormfloder⁴¹. I et kristent deocentrisk samfund leder man ikke efter naturlige årsager til uforklarligheder, som sygdomme og naturkatastrofer. Derfor skulle sådanne ting forklares på andre måder, som stemte overens med biblen og gud. Denne samfundsstyrelse og opbygning krævede assimilation, i forhold til religionen og der var ingen sekularisering, hvilket gjorde at hekseforfølgelserne både i Danmark og Europa ikke havde noget betydeligt modspil, selvom der var skeptikere⁴².

Almene årsager til hekseprocesser

Så pest, sygdom og naturkatastrofer blev hyppige årsager til, at anklage hekse og under Christian 4 virkede det legitimt at gøre, især pga. hans eget eksempel, hvor han selv gjorde det i stor stil. Anklagerne omhandlede som oftest maleficium⁴³, men sager kunne også f.eks. handle om, at ødelægge handel og erhverv⁴⁴. Sager der ikke omhandlede maleficium var dog ikke så almene, som dem der gjorde. Det mest typiske var, at sagerne kom via initiativ fra folket⁴⁵.

Magi og Heksetro

Magi og heksetro var ikke opstået under hekseforfølgelserne i Europa. Det var noget, der lå meget mere fundamentalt i menneskerne, fra tiden før middelalderen og renæssancen. Allerede da biblen blev skrevet, var der nævnt regler for troldkvinder og mænd. Der står, at de ikke må leve, men skal dø og brændes⁴⁶.

Fra omkring år 0 er der kilder fra romere, der har besøgt de 'vilde' i nord og der er beretninger om vølver. Vølvers beskrivelse minder meget om hekse, dog med en helt anden samfundsrolle. De var ikke bunden af samfundet, men i toppen. Det var mægtige troldkvinder, som ifølge kilden, havde stor magt i samfundene den gang, hvor de blandt andet gik foran mændene i krig og kastede forbandelser over fjenden. I vikingetiden gik man over til, at forfølge kloge koner, hvis egenskabs beskrivelse minder om

³⁶ Heksenes by, side 37-38

³⁷ Heksenes by, side 38-41

³⁸ Heksenes by, side 41-42

³⁹ Heksenes by, side 24-25

⁴⁰ Heksenes by, side 45-46

⁴¹ Heksenes by, side 25-26

⁴² Heksenes by, side 48

⁴³ Et menneske beskylder et andet for at have kastet forbandelser, over andre mennesker eller kvæg

⁴⁴ Heksenes by, side 7

⁴⁵ Fra heksejagt, til heksekult, side 34

⁴⁶ Heksenes by, side 30

vølver og hekse. Man forfulgte dem pga. lignende teorier, som dem under den senere europæiske hekseforfølgelse⁴⁷.

Kilder viser også, at man stadig forfulgte gamle koner i Danmark, efter det blev gjort kristent. I år 1080 skrev Pave Gregor 7 et brev til den danske Kong Harald Hén. Han skrev at man skulle stoppe skikken med at forfølge præster og gamle koner og ikke gøre dem til syndebukke for guds straffe, det ville blot gøre gud mere vred. Dengang forbandt de kristne heksetroen med overtro⁴⁸. Denne grundindstilling fra katolikkerne kan være årsag til at Sydeuropa, aldrig fik så udbredt en hekseforfølgelse, som nord, vest og mellem Europa efter reformationen.

Der har været et skifte fra perioden omkring år 0 og frem mod vikingetiden. Profilen af hekse, kloge koner, eller vølver beskrives i perioden omkring år 0, som mægtige, stærke og yngre kvinder. Her beskrives de også som samfundsstyrende og overlegne mændene i forhold til samfundsrolle. I vikingetiden beskrives de som ældre koner, der bliver forfulgt, altså bunden af det sociale samfund. Den tendens er den samme under renæssancen, hvor det typisk også er ældre koner, som er fattige, der bliver forfulgt. Ifølge statistisk renæssancemateriale fra Viborgs landsting, kan man se at 90% af de anklagede er kvinder og to tredjedele af dem er, hvad man i samtiden definerede som gamle over 50 år. En fakta fra samme kilder, er lidt overraskende i forhold til myterne. Langt de fleste var gift, eller havde været gifte, de gifte udgjorde 59% og enkerne 8%. Ud over det var 27% af sagernes ægtestatus ikke opgivet⁴⁹. Dette stemmer ikke overens med den almene opfattelse i dag, som er, at de var enspændere.

Ud fra det materiale, må man konkludere, at i Danmark stammer magi og heksetroen fra så langt tilbage, man kan dokumentere. Derfor må man også gå ud fra, at troen på det magiske, har været dybt integreret i befolkningen, som sikkert har fået overdraget historier og fortællinger om disse fra generation til generation. Og dette kan også stå som belæg for, at menneskene der anklagede hekse, rent faktisk troede på at deres ulykker skyldtes hekseri og ikke var motiveret i så stor en grad af anden hævn, end at de troede de havde været udsat for hekseri. Heksetroen i renæssancen vil blive tydelig i vidneudsagnene i næste afsnit fra samtiden.

[Karen Roed 1620⁵⁰](#)

[Det typiske eksempel](#)

Karen Roed er et godt eksempel på den typiske anklagede heks og hendes proces er også en proces, som er et typisk billede på majoriteten af hekseprocesser i Danmark⁵¹. Hun var en gammel kone på 60 år, som kom fra de lavere sociale samfundslag og hun var gift. Hun bliver anholdt, efter at have været mistænkt i mange år for hekseri og efter at en anden heks er blevet fængslet, hvilket kan indikere, at denne havde angivet hende. Som meget typisk i hekseprocesser, var der mange anklager mod hende. Materiale har vist, at når først nogen kom for proces, så rottede folkene i byerne sig sammen mod dem og det var på den måde ikke svært at skaffe vidner⁵². Hendes mand prøvede, at skaffe vidner til at modbevise beskyldningerne, men kunne ikke finde nogen. Dette var også typisk, da man risikerede at komme til at fremstå, som i ledtog med

⁴⁷ Satans hekse, side 7

⁴⁸ Fra heksejagt til heksekult, side 23-24

⁴⁹ Fra heksejagt til heksekult, side 33

⁵⁰ Informationer vedrørende den hekseproces i afsnittet mod Karen er fra bogen: Heksenes by, side 56-67

⁵¹ Heksejagt til heksekult, side 33

⁵² Fra heksejagt til heksekult, side 34

heksen og selv senere komme under hekseproces eller blive lagt for had i byen. I Ribe var der en heksefeber⁵³ dette år og i samme sommer, som Karen blev anklaget, var allerede tre hekse blevet brændt.

Anklagerne og dommen

Den 13. juli 1620 bliver Karen stillet for retten. Hendes første anklage er, at hun besidder en voodoo dukke. Denne dukke skulle hun være kommet i besiddelse af fra en mand, som hun plejede at have boende til leje i sit hus. Den skulle stamme fra en kvinde, som senere var blevet halshugget. Dukken skulle være født af en kvinde og den skulle angiveligt være blevet klippet flere gange, men håret var vokset ud igen. Et byrådsmedlem kræver at se dukken, men Karen påstår ikke at have den længere. Hun afgiver to forskellige forklaringer. Første gang buddet kom for at hente hende, forklarer hun at dukken er blevet brændt. Anden gang påstår hun, at manden der glemte den, har været og afhente dukken igen.

Årsagen til denne anklage, bunder højst sandsynlig i en blanding af hendes rygter og overtroen i folkene, en kombination af disse kan få dukken til at virke meget farlig. Samtidig ved vi heller ikke, om Karen har udnyttet frygten for hendes rygter i Ribe⁵⁴ og måske selv har smurt lidt tykt på med historier om dukken, for at kunne forbedre sin position og folkenes frygt for hende.

Den næste anklage hun står overfor er et mord for 13 år siden. Karen har afbrudt et skænderi mellem sin mand og en anden mand. Karen skulle have sagt, at han aldrig skulle tale til dem, som han gør nu. Efterfølgende var manden blevet syg i halsen og lægen kunne ikke hjælpe ham, hvorefter manden døde. Enken skulle derefter have henvendt sig til Karen, for at indkasser nogle penge, som Karen skyldte hende. Karen skulle have sagt, at dem kunne hendes mor få med i sengen. Moderne var derefter blevet syg og havde været sengeliggende i de næste 10 år.

Årsager til denne anklage kan være venskab, som er blevet til fjendtlighed og derfor simpel hævn. Hvis der er hold i, at de har udlånt penge til Karen antyder det, at der har været et venskab. Skænderiet kunne have ødelagt det, eller troen på at Karen har gjort manden syg, kan have ødelagt dette.

Den næste anklage viser tydeligt, hvor kendt hendes rygter som heks har været i byen. For den næste anklage er en dreng, der skulle have mobbet hendes barnebarn med, at hun var en trolldunge, pga. Karen var en heks. Derefter blevet syg.

Denne anklage kan være tilfældig. Man må formode, at hvis rygter har været så kendt, at børnene mobbede med det, ville det næsten ville være uundgåeligt, at et af børnene på et tidspunkt ville blive syge, når man tager tiden og forholdene i betragtning.

Samme dag er en anklage fra hendes stedmor om, at hun har gjort hendes stedfar impotent på deres bryllupsdag. Karen havde givet dem besked på, at en kendt trolldmand krævede, at de købte en skjortekrave til ham inden deres bryllup ellers ville stedfaren blive impotent. Det gjorde de ikke og da han blev impotent efter brylluppet, tilbød de at betale trolldmanden gennem Karen, men fik at vide, at det var for sent. Stedfaren skulle have været impotent lige siden. Stedmoren påstår, at være jomfru endnu pga. dette.

Årsag til denne anklage kan være mange ting. Det personlige forhold mellem parterne, kunne tyde på kontroverser mellem dem, som har ført til hævn ved mulighed og alt er opdigtet. Det personlige forhold til dem kunne også gøre, at Karen og stedfaren sammen har lavet denne historie, for han kunne blive gift, selvom han i forvejen var impotent og derved udnyttede Karens rygter i byen. Det kan også være, at stedfaren

⁵³ En frygt for der er masser af hekse på fri fod.

⁵⁴ Heksenes by, side 45

har brugt historien, som en undskyldning over for hans nye brud og han har udnyttet Karens rygte uden hendes samtykke. Som man ved i dag, kan impotens fremkomme pga. egen psyke⁵⁵, så årsagen kunne også være, at efter at have hørt sådan en trussel, at manden ikke har kunne præstere pga. overtækning eller præstations angst. Hvis han selv har været jomfru før ægteskabet, så kan han selv have skabt et psykisk pres.

Samme dag var også fire anklager, hvor af de tre var, at få en mand til at miste sin forstand, efter hun havde haft et skænderi med ham over en knust rude og udtalt, at det skulle han komme til at fortryde. Den sidste anklage af de fire var, at hun skulle have gjort en mand sindssyg, som troede han havde hørt hendes stemme, efter en trafik kontrovers, som sagde, at det ville han få betalt.

Årsager på første hændelse tyder på tilfældigheder, for med tre vidneudsagn tyder det på at skænderiet har fundet sted. Andet tilfælde lyder som overtro og/eller indbildning, hvor en mand ikke har set hende, men synes han har hørt hendes stemme sige sådan.

En tredobbelt anklage kommer også fra en familie. Først skulle Karen angiveligt have været blevet sur over en pige i familien, ikke havde tid til at væve for Karen, før hun havde vævet noget til hendes mor. Det skulle have fået Karen til at forhekse hende, så hun var blevet syg. Den anden anklage er, at efter faderen i familien har fået et bud på hans kød fra Karen, kan han ikke få højere bud ved andre i byen. Den sidste anklage er, at moderen og faderen i familien har skændtes, det får Karen også skyld for.

Den første og sidste anklage lyder som tilfældigheder eller opdigtet. Den anden anklage, hvis den ikke er opdigtet, kan være pga. af folkene i byens overtro, det kan være at ingen har været interesseret i kødet, hvis konsekvensen kunne være, at gøre en heks arrig over, at hun bliver overbudt. Har dette været tilfældet, kan dette være et motiv, for at opdigte de andre historier, da det kan ses, som om Karen tager penge fra dem, i form af han ikke kan få en ordentlig pris for hans kød pga. hendes bud.

Den 13. juli var der ikke tid til de sidste anklager og sagen fortsætter den 18. juli.

Her kommer to anklager, som er af en noget anden karakter end de forhenværende.

Karen skulle ikke have afsluttet en handel ordentlig, da hun har købt fisk af en mand ved navn Anders. Hun skåler ikke med ham, som man skal for at afslutte en handel. Anders bliver nervøs og for en sikkerheds skyld spytter han tre gange efter hende. Karen bliver vred og siger til hans kone, at Anders skal få noget andet at bruge tiden på snart. Ifølge vidneudsagn skulle han efter episoden blive ramt af en hvirvelvind, som går målrettet efter ham, da hans kompagnon ikke bliver taget med. Hvirvelvinden løfter ham op i luften og kaster ham i jorden, så han ikke længere kan gå ordentlig. Han bliver bragt til en nærliggende kro, hvor han føler et stik i siden, som i samtiden ansås for at være heksenes hjælpeånder. Da han kommer tilbage til Ribe, kan han gå igen, men kan ikke sove i sin seng eller andre ordentlige steder. Nu kan han kun sove nøgen i køkkenet med en søtrøje over sig. Han får herefter to oplevelser med dyr. Den ene er, en ugle der viser sig for ham i køkkenet, som bliver mindre hver gang han viser korsets tegn og forsvinder tredje gang han viser det. Anden oplevelse med dyr er, hvor Anders hører katte på loftet, han vil have dem væk og tager en kæp og sætter sin stige op til loftet, der går der ild i hans hår og en katte skikkelse med ild i øjnene farer ned fra loftet. Han jagter den ind i stuen, hvor den hvæser af ham og puster sig op, hvorefter den skifter retning og forsvinder ud af huset. Anders får det bedre efter episoden, men han ved at Karen er heks, for han har engang kørt en tur for hende. Turen var ud til en berygtet troldmand, hvor han skulle

⁵⁵ <http://www.netdoktor.dk/rejsningsproblemer-impotens/psyken.htm>

hente en flaske. Turen frem og tilbage ville normalt tage 24 timer, men den tog kun 5 timer og han konkludere at det må være trolddom.

Årsag til denne anklage kan være en mand med sindslidelser. Det kan også være at anklagerne den første dag ikke har været konkrete nok og ikke indeholdt nok hekseri og Anders derfor enten selv har taget initiativ, eller er blevet påvirket til det til, at fortælle en opdigtet historie. Denne tese er meget sandsynlig, når man hører den næste historie, som også indeholder meget mere konkret hekseri end historierne den første dag.

Den næste anklage var den sidste i sagen og kom fra Karens eget barnebarn, som var nævnt tidligere, det var hende der var blevet mobbet af den førnævnte dreng, som efterfølgende blev syg. Hendes historie inkluderer både at være til heksesabbat med Karen og hjælp fra ånder for at komme til denne. Barnebarnet kommer med anklagen under tvang fra retten, da en anden kvinde hævder at pigen, har fortalt hende, at hun har mødt troldkvinder før. Under anklage fra barnebarnet, må Karen gerne forsvare sig selv, men vælger at tie. Dette var den mest alvorlige anklage, fordi et andet menneske direkte havde været vidne til hekseriet og sabbatten og ikke kun indirekte, som i de andre anklager.

Årsagerne til denne anklage kan være mange. Et barn fanget i en løgn kan være en. Et barns fantasi der løber af sted med hende kunne være en anden. Et barn der ikke kan skelne sine drømme fra virkeligheden, kunne det også være. Pres fra enten byens borgere eller familie medlemmer om, at fortælle historien, måske har de endda overbevist pigen om, at en drøm hun har haft ikke var en drøm eller, at en løgn hun havde fortalt ikke var en løgn men virkelighed. Årsagen til at Karen ikke forsvare sig, da det er muligt, kan være hun syntes hendes barnebarn, havde været igennem nok i byen og ikke også skulle stemples som en løgner, måske Karen også allerede syntes at sagen var tabt. Årsagen kan også være enten skjult tortur, som ikke indgår i retsprotokollerne, hjernevask under fængslingen, så hun selv var begyndt at tro på anklagerne. Forskere har forklaret mange sager med denne tese⁵⁶.

Karen blev dømt skyldig på baggrund af disse anklager, den 4. august 1620. Retssager kunne af logiske grunde ikke fungere som i dag pga. manglende teknologi og det deocentriske samfund, hvor religion sejrer over videnskab, så de fleste sager var baseret på vidne udsagn.

Heksefeberen i byen kan være årsag til, at dommerne følte sig nødsaget til, at dømme hende. Det kan også den overtro, der var i befolkningen og sandsynligvis også i dommerne. Det var ikke unormalt i samtiden. Selv øverste instans kongen troede på hekseri og trolddom. Heksefeberen kan også have været motiv til at opdigte anklager, som er en meget plausibel tese. For der var grund til at tro, at hun ville kunne klare frisag ellers, for det var kun omkring hver anden hekseproces der ikke endte i frisag i Danmark⁵⁷. Der er dog også historiske kilder, som indikerer, at mange af vidne udsagnene kunne være sande, i den forstand at de havde skændes og at en person efterfølgende var blevet syg ved tilfældigheder. For tonen var en anden i samtiden, mere grov og med mange konflikter⁵⁸, hvor de fysiske underlegne kvinder, har truet med diverse i stedet for at ty til vold og havde man rygter som en heks, kunne man med fordel også bruge det til at gøre sine trusler mere skræmmende for modparten⁵⁹. Samtidig med at der var meget sygdom⁶⁰. Kombinationen af disse skal nok have været skyld i nogle af hekseafbrændingerne og dommene.

⁵⁶ Heksejagt til heksekult side 38-40

⁵⁷ Fra heksejagt til heksekult, side 32-33

⁵⁸ Heksenes by, side 37-41

⁵⁹ Heksenes by, 45-46

⁶⁰ Heksenes by, 21-22

Efterspillet

Efter en heks var dømt måtte man udøve tortur⁶¹, for at få dem til at udpege andre hekse og troldfolk og for at få dem til at tilstå deres gerninger.

Karen tilstod under hendes tortur, til flere forhold i sagen, blandt andet at hendes barnebarns anklage var sand. Hun tilstod også episoder, som ikke fremkom af sagen. Mest mærkværdigt af dem, er at hun tilstår at hun sammen med andre hekse har rejst en stormflod.

Hun angiver sine medhekse. Hun angiver 12 personer, som alle enten allerede er blevet brændt som hekse eller folk som er fra den fattige del af samfundet.

Et citat fra efterspillet viser den dehumanisering, som heksene var udsat for. Effekten af dette kan have været, at folkene der skulle udøve tortur, ikke havde særlig svært ved det. Og at byens borgere ikke har holdt sig tilbage med vold og fornærmelser, når først man var stemplet som heks. For som før henviste kilder viste, var volden også mere almindelig i samtiden.

Citat fra retsprotokollen i Ribe⁶²

>>hun var ærlig, men du var en troldjævel. Det ved Karen Roeds, hun fik sin rette løn<<

Maren Spliid⁶³

Maren Spliid er en oplagt hekseproces at inddrage, da det er en af de mest kendte hekseprocesser i Danmarkshistorien. Det kan blandt andet være den, der har bidraget til det forkerte billede af den typiske heks i dag, nemlig at de fleste hekse var unge og stærke kvinder.

Det atypiske eksempel

Mange ting i Marens tilfælde var atypiske, både hendes profil og hendes hekseproces var atypiske. Hun kom ikke fra lavere sociale lag. Hun var både skrædder og ejede et værtshus og var gift med en velhavende mand. Hun tilhørte aldersmæssig også en minoritet i forhold til, hvem der blev anklaget i perioden. Ved første retssag var hun ca. 37 år og hendes hekseproces startede, da hun var ca. 39 år⁶⁴. I under en tredjedel af de danske hekseprocesser mod kvinder, var kvinderne i alderen 25-50 år⁶⁵. Knap så atypisk er det, at sagens start ikke er hende under anklage, for hun bliver ikke direkte anklaget, men får igennem rygter af vide, hun er mistænkt, og konfronterer manden, som skulle komme med beskyldninger. Det gør hun i form af, at hendes mand sender bud til ham og dernæst i form af, at de sagsøger ham for bagvaskelse. Så i dette tilfælde, er det den anklagede heks eller hendes mand, som søger myndighederne. I den senere proces da hun selv kommer under anklage, er det dog meget atypisk, at det ikke er et familiemedlem der fører sagen, men en advokat.

Atypisk var det også at sagen endte med at blive afgjort Herredagen, som var Danmarks øverste retsinstans i perioden.

Sagen i 1637

Manden som har beskyldt hende for at være heks, var en anden skrædder ved navn Didrik, som også tidligere havde været slotsskrædder. Ham og Maren havde en fortid. Omkring år 1624 har de to været i et

⁶¹ Fra heksejagt til heksekult, side 31

⁶² Heksenes by, side 66

⁶³ Informationer vedrørende denne hekseproces og hele sagen mod Maren er fra bogen: Heksenes by, side 67-80

⁶⁴ <http://www.kvinfo.dk/side/170/bio/1606/>

⁶⁵ Fra heksejagt til heksekult, side 33

skænderi, hvor Maren har lovet ham ondt. I år 1637, 13 år efter er Didrik blevet meget syg. Hans vidneudsagn fortæller om tre hekse, der har sat sig på ham og de spyttede ham i munden. Han anklager ikke Maren for at være en af dem. Han konstaterer dog, at den heks der spyttede ham i munden tredje gang lignede Karen, men kunne også være djævelen, der havde taget hendes skikkelse på. Han stiller også det retoriske spørgsmål:

Citat: Didrik, den anklagede, henvendt til dommeren.

Uddrag fra bogen: Heksenes by⁶⁶

>>Djævelen kan vel ikke skabe sig om til en troende kristens skikkelse.<<

Didrik har kun fire kvinders vidneudsagn, som har set ham hoste noget slim op, som virkede livligt. Han får fire uger til at finde flere vidner, men det lykkedes ham ikke.

Sagen bliver ikke afgjort og Didriks navn blev officielt ikke rensset for sin anklage og det samme gjorde Marens navn heller ikke for hans beskyldninger.

Det kan ikke have været tilfredsstillende for nogen af parterne, men da sagen virkede til at være lukket, har det nok virket mest tilgodesende for Maren. At Didrik ikke blev frikendt, krænkede hans ære. Ære var vigtigt i samtiden. Var Didrik blevet kendt skyldig, ville det betyde, at han var udstødt og han mistede sit rygte og sin ære, hvilket i praksis betød, at ingen behøvede at lytte til hans ord i fremtiden⁶⁷.

Efterspillet

At Didrik var utilfreds med sagens udfald, er der i hvert fald ingen tvivl om. For han henvender sig direkte til kongen, enten i form af brev eller opsøger ham på Koldinghus. Didriks henvendelse får Kong Christian 4 til at skrive til lensmanden⁶⁸ i Ribe, at sagen skal undersøges igen. Siden den første sag er der kommet ny lensmand i Ribe. Lensmanden havde indflydelse på retssager og hekseprocesser, da det er lensmanden, der udpeger dommeren.

Kongens henvendelse fik lensmanden og herskabsfogeden til at genoptage sagen ved Riberret med Maren, som den anklagede denne gang. Sagen mod hende, starter i år 1640.

Fra Riberret til Rådstueretten til Herredagen

Denne gang er anklagerne mange mod Maren. Om det er fordi lensmanden denne gang havde taget initiativet, så borgerne følte han var med dem eller om borgene vidste, at kongen havde været indblandet og det derfor var mere legitimt at anklage eller om rygterne om maren var begyndt at spire i Ribe efter den første sag, kan man kun spekulere over. Fakta er i hvert fald, at denne gang stod anklagerne i kø.

Marens mand ansatte en advokat i løbet af retssagen, til at føre sagen for dem. Anklagerne mindede meget om dem, som Karen Roed stod overfor, den første dag i hendes sag. Der var ingen direkte anklager, som hævdede at have set noget konkret, som en heks sabbat eller lignende. Det var ting som kunne opfattes som tilfældigheder.

Riberret kendte hende skyldig og sagen skulle for Rådstueretten, som havde samme autoritet som landsretten. Alle hekseprocesser som havde udfaldet en dødsdom skulle prøves en gang til ved denne autoritet.

⁶⁶ Uddrag fra: Heksenes by, side, 71

⁶⁷ Heksenes by, side 11

⁶⁸ Øverste embedsmand i byen

Hvorfor hun kendes skyldig i Riberret kan have noget at gøre med, at nævningene der var fra området og presset og rygterne i byen kan have påvirket dem. Det kunne også være deres frygt for, at slippe en heks løs for anden gang.

I Rådstueretten blev sagen bedømt af lærde. Rådstueretten kender hende uskyldig. De mener ikke, at anklagerne er stærke nok mod Maren og finder dem ugyldige. Det ville normalt være en frikendelse og være en enden på sagen, men en lensmand på Riberhus var utilfreds med dommen. Han bringer sagen videre til Herredagen. Her bliver Maren kendt skyldig igen.

Hvorfor Rådstueretten og Herredagen er uenige, kan måske forklares med, at i Herredagen sidder Kongen. Han havde i første omgang været den som tog initiativ til at sagen skulle undersøges igen og han var kendt som en aktiv heksejæger. Der er flere tilfælde af, at han blander sig i hekseprocesser og endnu mere kendt for selv at starte hekseprocesser, som f.eks. sagen i Helsingør⁶⁹. Hvis Christian 4 har ønsket hende dømt, har der nok ikke i overvejende grad været modstand, for det virker ikke attraktivt, at skulle stille sig i dårligt lys ved den enevældige konge.

Efterspillet

Efterspillet var noget af det mest typiske ved denne sag. Maren tilstår under tortur, at være heks og tilstår forskellige af de anklagede forhold. Hun angiver sine medskyldige og hun bliver brændt med to af dem i år 1641.

En tredje medskyldig når at flygte fra Ribe, inden hun bliver anholdt. Med hendes eksempel kan man se, hvor vigtig perioden også var, for at man var så standhaftig i sagen mod Maren. For den flygtende som er kendt skyldig, vender tilbage året efter, hvor heksefeberer har lagt sig i byen og med vidner på hun ikke er heks. Hun ender ikke på bålet. Det indikerer at perioden var en afgørende faktor for, at Maren skulle videre forfølges, da hun også havde vidner på, at hun ikke var heks og heller ikke havde overvejende stærke anklager mod sig.

Årsager til hekseprocessernes ophør

Når man i eksemplerne ovenover kan se, hvor indoktrineret heksetroen er i folket og i samfundet, er det interessant at finde ud af, hvorfor det ændrer sig med tiden. Forskere har ikke fundet ud af, hvorfor heksejagten ophører⁷⁰. Der er dog mange teser om, hvordan og hvorfor. Og hvis man kigger på de historiske begivenheder omkring perioden, hvor hekseforfølgelserne gradvis stopper og flere lande i Europa kriminaliserer det, er der flere ting, der virker som oplagte grunde.

Den videnskabelige revolution, religionskrigene, reformationen, og oplysningstiden⁷¹

I midten af 1500-tallet begynder det som forskere senere kalder for den videnskabelige revolution. Den begynder at forske i naturvidenskab og filosofi. Omkring år 1650 ophører religionskrigstiderne og det er også her, at man ser en udvikling inden for hekseprocessernes stop i Europa.

Europa er ikke længere styret under en pave og nationer kan skabe deres egne normer inden for religionen, mere end de kunne før. Den katolske kirkes magt bliver mindre i Europa efter reformation og krigene. Det gør også at de gamle katolske retningslinjer ikke længere er gældende ud i Europa. Kristendommen havde

⁶⁹ Fra heksejagt til heksekult, side 33

⁷⁰ Fra heksejagt til heksekult, side 35

⁷¹ Hjemmesiden er brugt i hele afsnittet:

[http://www.denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Europa/Europa_\(Historie\)/Europa_\(Historie_-_Perioden_1500-1800\)?highlight=den%20videnskabelige%20revolution](http://www.denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Europa/Europa_(Historie)/Europa_(Historie_-_Perioden_1500-1800)?highlight=den%20videnskabelige%20revolution)

under katolikerne fordømt viden, som modstred den verdensopfattelse de havde, men de mistede en stor del af deres suverænitet efter reformationen. Så nu kunne de ikke længere bremse denne viden gennem Europa med samme autoritet. Processen for hvordan videnskab fungerer i dag havde fået bygget sit fundament. Forklaringsmønstre for hvordan man opklarede ting, som stadig var uforklarlige ændrede sig gradvist, man begyndte gradvis at søge viden i naturen og i videnskab frem for i religionen. Denne udvikling har meget plausibelt påvirket, hvordan man anså hele hekseproblematikken i de lærdes kredse. Den har nok fået de lærde til, at gå tilbage til katolikkernes egne teorier, fra før forfølgelserne, om at hekseri og trolddom var overtro. Det har med stor sandsynlighed været en af de udløsende faktorer til, at man ophørte hekseprocesserne i slutningen af 1600-tallet, og ind i oplysningstiden.

Helt fra heksejagts begyndelse var der mange skeptikere af fænomenet⁷². Under Europas hekse jagt ser vi eksempler på, hvor farligt det er at ytre sig om dette. Da verden gradvis begynder at søge svar i logik og fakta frem for religion får disse skeptikere nemmere samfundsforhold til, at modargumentere at der findes hekse. At normen ændrer sig i den retning gør, at man ikke længere behøver at frygte, at forsøge at bevise at det er en overtro. Denne langsomt rullende snebold (den videnskabelige revolution) tilbage fra midten af 1500-tallet, gjorde at religionens indblanding i samfundet, nu havde fået et modspil. Man kan se fra lovgivninger og dokumenterede hekseprocesser, at det officielt ophører over hele Europa (bortset fra Polen) i begyndelsen af oplysningstiden. Det indikerer at videnskaben som udfordrede religionens autoritet og mentaliteten i samfundet, er en af de mest plausible forklaringer på, at hekseprocesserne ophører kombineret med katolikkernes tab af suverænitet.

Bog trykken⁷³

Bogtrykkerkunds-kaben var en af de faktorer, der plausibelt var med til at starte heksejagten, men også til at slutte den. Denne kundskab gjorde det nemlig muligt, at dele viden meget hurtigt ud over større områder. Den gjorde det også umuligt for religionens vogtere, som f.eks. inkvisitionen og andre, at bremse viden for at flyde ud igennem Europa, som var mod kristendommen og for videnskab og mod hekseforfølgelse.

Fra midten af 1500-tallet var det blevet så billigt at producere bøger, at man begyndte at masseproducere flere og flere bøger inden for flere og flere genrer. Den har i datidens Europa bedst kunne sammenlignes med den revolutionerende effekt, som internettet har haft for globaliseringen i dag.

Denne effekt har gjort, at det ikke kun er de lærde, der kan tilegne sig viden, men også de almene mennesker, som kan læse. Den har været med til at formindske overtro i befolkningen og den har ændret normen med mund til mund tilgang af viden, så der ikke kommer lige så mange misforståelser i egentlige hændelser og viden.

Verden bliver mindre

I oldtiden og op i middelalderen har der været tro på magi og trolddom. I forskellige tidsaldre har det været i forskellige lag af samfundet. Jo længere op i tiden vi kommer, jo lavere ned i samfundslagene har man skulle lede efter det. Hvis man kigger tilbage i oldtiden fra romerske kilder, der besøger norden, havde troldkvinderne stor magt i samfundet. Kigger man i vikingetiden i Danmark, forfulgte de også gamle koner og præster der. Længere frem i tiden kommer Europas heksejagt, hvor det stadig er hovedsageligt de svageste i samfundet, der bliver forfulgt og op i tiden efter og indtil i dag, hvor de er helt udelukket af

⁷² Fra heksejagt til heksekult, side 25

⁷³ Hjemmesiden er brugt i hele afsnittet: http://www.denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Bog-og_biblioteksv%C3%A6sen/Boghistorie_og_bogtryk/bogtryk

samfundet og man forbinder dem med overtro, med utilpassede mennesker og/eller sindssyge⁷⁴. Denne tendens kan være skabt af forøget viden. Bedre teknologi, samarbejde med andre lande og bedre transport muligheder har i tiderne, 'gjort verden mindre' og skaffet mere information og viden ind i samfundet fra andre lande og kulturer. Det har gjort menneskene mere oplyste og givet forklaringer på ting, som troldfolk i datiden har kunne give forklaringer på og på den måde både have gjort dem magtfulde, men også forfulgte når uforklarligheder kostede menneske liv.

Velstand

Historien har vist os flere gange, at under velstand og højkonjunkturer i samfund, har minoritets grupper været mindre udsatte, men i lavkonjunkturer har de været meget udsatte. Eksempler på dette ses med jødeforfølgelsen i Tyskland under Hitler, det kan også ses på, hvordan fremmedfjendske partier har fået stor tilvækst under finanskrisen i dag, som f.eks. i Grækenland og måske var det samme effekt vi så med hekse forfølgelserne i det turbulente Europa i slutningen af middelalderen og i renæssancen. Fjendebillede politik kan vi finde eksempler på i de fleste historiske perioder og syndebugke er gode til at fjerne fokus fra de egentlige problemer, som den almene borger ikke har den store kontrol over alligevel. Under hekseforfølgelsernes ophør er Europa præget af en mere stabil situation, end der havde været inden for de sidste 100 år, måske var syndebugke ikke så nødvendige mere, som de havde været. Det kunne være en af faktorerne til hekseforfølgelsernes ophør.

Heksetroen

At heksetroen forsvinder, har vi kilder der modsiger, så at den almene befolkning stopper deres tro på hekse, virker ikke som en plausibel årsag. Det tyder på, at udviklingen og processen er kommet oppe fra i samfundet og ikke fra folket⁷⁵.

Kong Christian 4 dør

I Danmark var der skepsis over for hekseforfølgelse⁷⁶, inden Christian 4 kommer til magten og kort efter hans død, kan vi igen dokumentere færre og færre hekseprocesser indtil den sidste i 1693⁷⁷. For Danmarks vedkommende kan hans død, være en årsag til at hekseprocesser ophører. Han var en aktiv heksejæger selv og var enevældig konge, så hans interesse for emnet har sandsynligt været en af grundene til, at Danmark overhovedet decideret havde heksejagt i en periode. Kigger man på statistikker over processer, kan man se, at der hvor Danmark nationalt har været plaget af heksejagt, er efter hans lov om "Om troldfolk og deris Medvidere" fra 1617 og frem til hans død, især tidrummet mellem loven og 1625 er der mange⁷⁸, men kigger man frem til hans død, så er der generelt mange flere hekseforfølgelser i hele hans regeringstid⁷⁹.

Opsamling

En kombination af disse kan være grunden til forfølgelsernes ophør. Forskning har ikke fundet resultatet til dette regnestykke endnu⁸⁰, så om der har været en direkte begivenhed, der har sat gang i hekseforfølgelserne stopper i Europa, ved man ikke. Efter de officielt var stoppet, er der også eksempler på

⁷⁴ Satans hekse, side 4-43

⁷⁵ Fra heksejagt til heksekult, side 33-34

⁷⁶ Fra heksejagt til heksekult, side 31

⁷⁷ Fra heksejagt til heksekult, side 32

⁷⁸ Heksenes by, side 7

⁷⁹ Fra heksejagt til heksekult, side 32

⁸⁰ Heksejagt til heksekult, side 35

forfølgelser, også helt op til i dag⁸¹ og på andre kontinenter eksistere heksetroen og udøvelsen der af stadig⁸². Det er kun hekseprocesserne og statens indblanding som stoppede helt⁸³. I Europa er der fundet eksempler på lynchjustits mod hekse efter 1700-tallet og sager med selvtægt mod hekseri eller trolddom⁸⁴.

⁸¹ Fra heksejagt til heksekult, side 30

⁸² Fra heksejagt til heksekult, side 20

⁸³ Fra heksejagt til heksekult, side 29

⁸⁴ Fra heksejagt til heksekult, side 21 og 30

Konklusion

Under heksejagten er troen på religion og trolddom indoktrineret i befolkningen. Der sættes ikke spørgsmålstejn ved det deocentriske samfund og religionen styrer Europa. Dommene over heksene er ikke kun et folkekrav, det er ligeså vel de lærde og adelige, som tror på hekseri. Heksene er syndebukke for privatpersoners ulykker og det er det de fleste hekseprocesser omhandler. Hekseafbrændingerne er et folkekrav, som kan regnes som på højde med folkekravet om retssikkerhed i dag. Årsagerne til dommene varierer, men overordnet er det socialiseringen i samfundet med overtro og den manglende viden til forklaring på ulykker og problemer der er årsager og bagved læggende grunde til dommene.

Jeg har konkluderet at de mest plausible og centrale årsager til heksejagten i Europa stopper, er to af de samme faktorer som starter den, nemlig- teknologien og reformationen, samt videnskaben. Jeg har også konkluderet, at det virker mest plausibelt, at hekseforfølgelsernes stop ikke er et folkekrav, men højere instanser i samfundet som der stopper heksejagten.

Litteraturliste

- Bramming, Torben -Heksenes by. Ribes hekseforfølgelser 1572-1652, Taarnborgs Forlag, 2011
- Henningsen, Gustav - Fra heksejagt til heksekult. 1484-1984, Nordisk Forlag A.S., 1984
- Lund, Allan A. -Magi og hekseri. Fra romerske oldtid til og med middelalderen, Bind 1, Gyldendal, 2010
- Petersen, Laila -Satans hekse, Alrune forlaget, 1985
- Danmarks konger. Erik Lynge Stenager. <http://www.danmarkskonger.dk/konge40.htm>. Besøgt d. 12-12-14
- Den store danske. Gyldendal, redaktionen har godkendt indholdet. http://www.denstoredanske.dk/Livsstil%2c_sport_og_fritid/Folketro_og_folkemindevidenskab/Malleus_maleficarum. Besøgt d. 12-12-14
- Den store danske. Gyldendal, redaktionen har godkendt indholdet. http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/Reformationen_og_lutherske_kirke/Reformationen. Besøgt d. 12-12-14
- Den store danske. Gyldendal, redaktionen har godkendt indholdet. http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/Reformationen_og_lutherske_kirke/hekseprocesser Besøgt d. 12-12-14
- Den store danske. Gyldendal, redaktionen har godkendt indholdet. http://www.denstoredanske.dk/Natur_og_milj%C3%B8/Genetik_og_evolution/Evolutionsl%C3%A6re/naturvidenskab. Besøgt d. 12-12-14
- Den store danske. Gyldendal, redaktionen har godkendt indholdet. [http://www.denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Europa/Europa_\(Historie\)/Europa_\(Historie_-_Perioden_1500-1800\)?highlight=den%20videnskabelige%20revolution](http://www.denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Europa/Europa_(Historie)/Europa_(Historie_-_Perioden_1500-1800)?highlight=den%20videnskabelige%20revolution). Besøgt d. 14-12-14
- Den store danske. Gyldendal, redaktionen har godkendt indholdet. http://www.denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Bog-_og_biblioteksv%C3%A6sen/Boghistorie_og_bogtryk/bogtryk. Besøgt d. 14-12-14
- Kvinfo. Elisabet Holst. <http://www.kvinfo.dk/side/170/bio/1606/>. Besøgt d. 14-12-14
- Netdoktor. Ellids Kristensen, overlæge, klinisk lektor. <http://www.netdoktor.dk/rejsningsproblemer-impotens/psyken.htm>. Besøgt d. 13-12-14

